

ΠΛΑΤΩΝ

Πρόσωπα:

A (μεσήλικας επιχειρηματίας) B (νεαρός διάδοχος του στην επιχείρηση)

A. ... Όπως είπαμε, λοιπόν ... Αύριο θα συγκαλέσω το Διοικητικό Συμβούλιο να τους ανακοινώσω την απόφασή μου: να κινηθούν οι διαδικασίες για την μεταφορά των μετοχών μου και των αρμοδιοτήτων του διευθύνοντος συμβούλου σε σένα. Νιώθω, να ξέρεις, πολύ υπερήφανος για σένα –σαν να ήσουν πραγματικό παιδί μου. Εγώ, απλώς, σου επαναλαμβάνω, θα κρατήσω την θέση του Προέδρου. Κι αυτό, όπως σου εξήγησα, για να μην προκληθεί στην αγορά ανησυχία που ένας νεαρός αναλαμβάνει τις τύχες του Ομίλου μας. Όμως, πιστεύω πολύ σε σένα. Εμπιστεύομαι τις ικανότητές σου ... την φρέσκια ματιά σου, την φαντασία σου ... Το μέλλον σου ανήκει. Κρίμα που δεν θα ζω να σε καμαρώνω ...

B. Μα, μην είστε απαισιόδοξος ... Θα δείτε, όλα θα πάνε καλά ... Εδώ αντιμετώπισατε τόσα και τόσα ... Εγώ, τουλάχιστον, είμαι βέβαιος ότι ...

A. Σε παρακαλώ μην προσπαθείς να ωραιοποιήσεις τα πράγματα. Το έχω πάρει ήδη απόφαση ...

B. Πάλι τα ίδια ...

A. Ο γιατρός ήταν σαφής. Όλο αυτόν τον καιρό, από τότε που έμαθα τι μου συμβαίνει, να ξέρεις, πάλεψα. Και, πίστεψέ με, πάλεψα πολύ ... Όμως, τα πράγματα πήραν τον δρόμο

τους. Η κατάσταση της υγείας μου θεωρείται πλέον μη αναστρέψιμη. Οφείλω, βέβαια – γιατί δεν πρέπει να είμαστε μεροληπτικοί–, να πω ότι από τότε που πληροφορήθηκα τα χάλια της υγείας μου, η ζωή μου απέκτησε άλλο –θα μπορούσα να πω ανεπιφύλακτα καλύτερο– περιεχόμενο. Πράγματα ασήμαντα, που παλιά τα προσπερνούσα αδιάφορος, άρχισα να τα προσέχω και να τους δίνω αξία. Πολλές απόψεις μου, που δεν είχα καταλάβει πόσο λαθεμένες ήταν, τις αναθεώρησα. Έγινα πιο ήπιος, πιο ανεκτικός, πιο σοφός θα έλεγα. Από δω και πέρα δυο πράγματα με απασχολούν: να μην πονάω, πρώτον, και, δεύτερον, τι θα γίνει μετά.

B. Μετά, πότε μετά δηλαδή;

A. Μα, μετά τον θάνατό μου, ο οποίος, σε πληροφορώ, δεν πρόκειται να αργήσει και πολύ.

B. Με εντυπωσιάζει η ψυχραιμία σας. Εγώ, αν ήμουν στην θέση σας ... δεν ξέρω κι εγώ τι θα είχα κάνει ...

A. Τι μπορείς να κάνεις μπροστά στο αναπόφευκτο. Ό,τι με βοήθησε, όμως, ως τώρα να σταθώ στα πόδια μου, τι νομίζεις ότι ήταν;

B. ...

A. Όσο παράξενο κι αν σου φανεί: η φιλοσοφία. Και το λέει αυτό κάποιος, ο οποίος μια ζωή, βουτηγμένος στις επιχειρηματικές δραστηριότητές του, δεν έκανε τίποτε άλλο παρά να χλευάζει τον κάθε φλύαρο κουλτουριάρη που τσαμπουνούσε φιλοσοφίες. Ήθελα οι άνθρωποι που συναλλασσόμουν να είναι σύντομοι και πρακτικοί. Να που χρειάστηκε,

όμως, να φτάσω τελικά στο σημείο που βρίσκομαι, για να διαπιστώσω την αξία της φιλοσοφίας. Η αγωνία μου να βρω κάποιο νόημα στον επερχόμενο θάνατό μου με έσπρωξε να ασχοληθώ με εκείνο που υποτιμούσα. Η φιλοσοφία, γλυκιέ μου, είναι μελέτη θανάτου.

B. Μελέτη θανάτου; Καλά, μπορεί να μελετήσει κανείς τον θάνατο; Καταλαβαίνω να μου πει κάποιος «μελέτη του σύμπαντος», «μελέτη του υποθαλάσσιου χώρου», «μελέτη για το οικονομικό περιβάλλον που θα διαμορφωθεί ύστερα από 50 χρόνια» ... μελέτη δηλαδή για πράγματα που ναι μεν δεν τα έχω δει, και υποθέτω ότι και δεν θα τα δω ποτέ μου, αλλά ξέρω, έχω, έστω, μια ιδέα για τι είδους πράγματα μπορεί να είναι. Ο θάνατός, όμως, όσο βέβαιο κι αν είναι ότι θα έλθει να βρει τον καθένα μας, καλύπτεται από πηχτό σκοτάδι, είναι ένα μυστήριο, έτσι που έχω την εντύπωση πως είναι μάταιο να ψάχνεις να δεις τι είναι. Είναι σαν να με ρίζεις σε έναν αχανή, τελείως γυμνό τόπο, χωρίς δέντρα, χωρίς πέτρες, χωρίς πουλιά, χωρίς τίποτα μα τίποτα επάνω του, και, αφού μου δώσεις ένα όπλο, μου πεις: σημάδεψε. Να σημαδέψω, όμως, τι; Όπου κι αν στρέψω το όπλο, θα είναι το ίδιο: κενό, αέρας.

A. Πρώτα από όλα το ότι η φιλοσοφία είναι μελέτη θανάτου δεν είναι δικό μου εφεύρημα. Το είπε ο Πλάτων, ο μεγαλύτερος, ίσως, φιλόσοφος. Ολόκληρη η φιλοσοφία, όπως έχει ακουστεί από επίσημα χείλη, δεν είναι τίποτα άλλο παρά υποσημειώσεις στην διδασκαλία του.

B. Αν το έχουν πει οι ειδικοί, θα είναι έτσι ... Εγώ τι μπορώ να πω. Παρόλα αυτά, αυτό το ότι φιλοσοφία είναι η μελέτη θανάτου που είπε ο Πλάτωνας ...

A. «Πλάτωνας». Άκου Πλάτωνας. Πλάτων, ήταν το όνομά του. Αυτή η μανία πια να τα ισοπεδώνουμε όλα ... Μπας και μας πούνε αναχρονιστικούς ...

B. Τέλος πάντων ... Αυτό, το ότι φιλοσοφία είναι η μελέτη θανάτου που είπε ο Πλάτων, δεν ξέρω, αλλά μου «χτυπάει» κάπως.

A. Αν θα μπορούσα να το πω απλά, η μελέτη θανάτου, όπως εγώ τουλάχιστον την κατάλαβα διαβάζοντας τον Πλάτωνα, παραπέμπει, σε τελευταία ανάλυση, σε ένα είδος ζωής, το οποίο αξίζει και, ως εκ τούτου, οφείλει, να το ζει κανείς, κι αυτό το είδος ζωής μόνο οι φιλόσοφοι μπορούν να το διεκδικήσουν.

B. Γιατί μόνο οι φιλόσοφοι; Κι έπειτα, ποιο είναι αυτό το είδος ζωής που αξίζει να ζούμε ...

A. Κοίτα, στην βάση των εύλογων, πράγματι, ερωτήσεών σου, υπάρχει το ζήτημα της φύσης του ανθρώπου: το τι, τελικά, είμαστε. Από εκεί πρέπει να αρχίσει κανείς ... Έχοντας, δηλαδή, υπόψη του την άποψη του Πλάτωνα για την ανθρώπινη φύση, μπορεί να καταλάβει πώς συνδέονται μεταξύ τους η φιλοσοφία, το είδος της ζωής που αξίζει να ζούμε και ο θάνατος.

B. Μα, με αυτό ασχολούνται οι φιλόσοφοι: με το τι είμαι εγώ, τι ο άλλος, τι ο παρά άλλος ...; Σιγά τα λάχανα. Εγώ ήξερα ότι φιλόσοφοι καταπιάνονται με πράγματα σπουδαία, με ζητήματα που ο κοινός νους δεν μπορεί να τα εξηγήσει. Τι είναι ο Θεός; Ποιος είναι ο προορισμός μας; Ποιο είναι το πραγματικό καλό; Τι είναι η ευτυχία; Πώς δημιουργήθηκε ο κόσμος; Ποια είναι η βαθύτερη ουσία του σύμπαντος;

A. Γιατί το θεωρείς εύκολο πράγμα να εξηγήσεις ποιος πραγματικά είσαι;

B. Ε, τώρα ... υπερβάλλετε, νομίζω.

A. Μπορείς, σε παρακαλώ, να μου περιγράψεις ποιος πραγματικά είμαι εγώ;

B. Μα, αυτό που βλέπω μπροστά μου. Κάποιος που έχει ύψος ένα μέτρο και ...

A. ... εβδομήντα οκτώ.

B. ... που έχει γκρίζα μαλλιά, πράσινα μάτια ...

A. Δηλαδή, ο εαυτός μου είναι ό,τι περιλαμβάνει το σώμα μου. Πολύ ωραία, λοιπόν. Όμως, σκέψου ότι ο άνθρωπος που βλέπεις απέναντί σου άρχισε να υπάρχει πριν από πενήντα πέντε περίπου χρόνια. Το σώμα, ωστόσο, που είχα τότε όταν γεννήθηκα δεν έχει σχέση με το σώμα που έχω τώρα. Τότε ήταν λίγες δεκάδες πόντων, ενώ τώρα είναι ένα ολόκληρο μέτρο και εβδομήντα οκτώ εκατοστά. Τότε δεν είχα μαλλιά, ενώ τώρα έχω, τότε δεν είχα δόντια, ενώ τώρα έχω κ.λπ., κ.λπ. Ακόμη, μπορούμε να σκεφτούμε ότι ύστερα από είκοσι ή τριάντα χρόνια –αν θα μπορούσα, ... λέμε τώρα ..., να ζήσω τόσο ακόμα– θα εξακολουθώ να είμαι ο ίδιος άνθρωπος, αλλά τα μαλλιά μου δεν θα είναι τα ίδια –θα έχουν ασπρίσει περισσότερο, ίσως και να έχουν πέσει κιόλας– το πρόσωπό μου δεν θα είναι το ίδιο καθώς θα έχει γεμίσει με περισσότερες ρυτίδες, το ύψος μου –αν, όπως συνήθως συμβαίνει με τους γέροντες, καμπουριάσω– δεν θα είναι το ίδιο. Με λίγα λόγια, το σώμα μας όσο ζούμε δεν είναι πάντοτε το ίδιο. Ενδεχομένως αύριο, μάλιστα, να μου συμβεί κάποιο ατύχημα και να χάσω το πόδι μου ή το χέρι μου. Παρόλα αυτά, κι έτσι ακρωτηριασμένος, θα εξακολουθώ να είμαι ο ίδιος άνθρωπος. Θέλω να πω, δηλαδή, ότι με το πέρασμα του χρόνου το σώμα μας αλλάζει, καθώς υφίσταται –ανεπαίσθητες ή αισθητές, φυσιολογικές ή βίαιες– μεταβολές, ενώ εμείς εξακολουθούμε να είμαστε οι ίδιοι. Τι άλλο, σε παρακαλώ, μπορεί να σημαίνει αυτό παρεκτός ότι ο εαυτός μας δεν μπορεί να είναι το σώμα μας;

B. Και τι είμαστε, τότε;

A. Η ψυχή μας! Κατά τον Πλάτωνα, ο πραγματικός εαυτός μας είναι η ψυχή μας. Όπως υποστήριζαν οι Ορφικοί ...

B. Οι Ορφικοί δεν ήταν στην αρχαιότητα κάτι σαν μύστες ...

A. Ονομάστηκαν έτσι από τον Ορφέα, έναν μυθικό αοιδό της Θράκης και λάτρευαν τον θεό Διόνυσο..

B. Τέλος πάντων, τι λέγανε οι Ορφικοί;

A. Ότι η ψυχή μας υπάρχει πριν γεννηθούμε και πως την ώρα που γεννιόμαστε έρχεται αυτή απέξω και ... χραπ, μπαίνει στο σώμα μας και κλείνεται μέσα του χωρίς να μπορεί να διαφύγει από εκεί. Σαν να μπαίνει σε τάφο. Η λέξη «σώμα» προέρχεται από την λέξη «σήμα» που πάει να πει τάφος.

B. A, εσείς βλέπω πέσατε για τα καλά στο διάβασμα ...

A. Ποιος, όμως, στ' αλήθεια, θα ήθελε να ζει φυλακισμένος μέσα σε έναν τάφο; Έτσι, η διαρκής και μόνιμη επιδίωξη της ψυχής μας, κατά τους Ορφικούς, είναι να βγει έξω από τον τάφο της, να απελευθερωθεί από το σώμα μέσα στο οποίο κλείστηκε. Κι αυτό δεν μπορεί να γίνει παρά μόνο όταν πεθάνομε. Τότε το σώμα μας, που κρατάει φυλακισμένη την ψυχή μας, καταστρέφεται, και η αυτή μοιραία ελευθερώνεται. Ο Πλάτων, λοιπόν, ακολουθώντας την δοξασία των Ορφικών, υποστήριξε ότι ο καθένας μας είναι μια σύνθετη ύπαρξη, μια

οντότητα που αποτελείται από δυο διαφορετικά μεταξύ τους πράγματα: από το σώμα μας, που μεταβάλλεται συνεχώς και φθείρεται με το πέρασμα του χρόνου μέχρι που, στο τέλος, μετά τον θάνατό μας, θα διαλυθεί και θα καταστραφεί, και από την ψυχή μας, που είναι αιώνια, υπάρχει δηλαδή πριν από την γέννησή μας και θα συνεχίσει να υπάρχει και αφού πεθάνουμε. Η ψυχή μας, μετά τον θάνατό μας, γυρίζει εκεί που ήταν πριν γεννηθούμε, γίνεται, καθώς απαλλάσσεται από το σώμα μας, ξανά ελεύθερη και ευτυχισμένη. Άρα, κατά τον Πλάτωνα, ο θάνατος δεν είναι κάτι που πρέπει να μας τρομάζει. Το σωστό θα ήταν να τον βλέπομε σαν ένα μέσο αποκατάστασης του πραγματικού εαυτού μας, που δεν είναι άλλος παρά η ψυχή μας.

B. Και τότε, γιατί δεν αυτοκτονούμε, ν' αποκαταστήσομε και τον εαυτό μας μια ώρα αρχύτερα;

A. Αυτό θα μπορούσε, πράγματι, να το σκεφτεί κανείς και να το επιδιώξει, αν, εν τω μεταξύ, στην ζωή αυτή δεν πίστευε ότι υπάρχει κάποιος άλλος τρόπος για να ξεφύγει κανείς από τα δεσμά του σώματος.

B. Σαν τους φακίρηδες, ας πούμε; Αυτοί δεν είναι που έχουν την ικανότητα να κάνουν το σώμα τους σαν να μην υπάρχει έτσι, που να μπορούν να ξαπλώνουν πάνω σε καρφιά ας πούμε και να μπαίνουν αυτά μέσα στο δέρμα τους χωρίς, ωστόσο, να ματώνουν ούτε και να νιώθουν τον παραμικρό πόνο;

A. Όχι, όχι, όχι ... Δεν ξέρω αν αστειεύεσαι ..., αλλά εκείνο που έλεγε ο Πλάτων είναι ότι θα πρέπει να πάψομε να είμαστε υποχείρια των αισθήσεών μας. Η ρίζα του κακού στην ζωή μας είναι οι αισθήσεις μας.

B. Οπότε, τι πρέπει να κάνουμε: να βγάλουμε τα μάτια μας, για να μην βλέπομε; Να κόψουμε τα αυτιά μας, για να μην ακούμε; Να ...

A. Προς Θεού ... Όχι τέτοιες βαρβαρότητες. Απλώς να μην παίρνομε στα σοβαρά ό,τι βλέπομε με τα μάτια μας, ό,τι ακούμε με τα αυτιά μας –και, γενικώς, όποια πληροφορία μας δίνουν οι αισθήσεις μας.

B. Μα γιατί;

A. Διότι οι αισθήσεις μας εξαπατούν. Μπορεί, για παράδειγμα, το τραπέζι εκείνο απέναντί σου, να το βλέπεις τετράγωνο. Μπορεί, όμως, αλλάζοντας, οπτική γωνία, το ίδιο τραπέζι να σου φανεί ρομβοειδές. Όπως μπορεί ακόμη, αλλάζοντας πάλι οπτική γωνία, το ίδιο τραπέζι να το δεις σαν παραλληλόγραμμο ... Το ίδιο συμβαίνει και με το χρώμα του τραπέζιού. Παίρνει διαφορετικές αποχρώσεις ανάλογα με την μεριά από την οποία το βλέπεις. Έτσι, ενώ πρόκειται για ένα και το αυτό τραπέζι, η αίσθηση της όρασης πότε σου το παρουσιάζει έτσι και πότε αλλιώς. Κι αυτό συμβαίνει και με τις άλλες αισθήσεις. Για το ίδιο πράγμα μας τροφοδοτούν με ένα πλήθος από διαφορετικές εικόνες έτσι, που να μην ξέρομε ποια από τις εικόνες αυτές αντιπροσωπεύει στ' αλήθεια το πράγμα αυτό. Γιατί να πεις ότι το πραγματικό τραπέζι είναι εκείνο που, βλέποντάς το από την τάδε οπτική γωνία, σου εμφανίζεται σαν τετράγωνο και όχι εκείνο που, βλέποντάς το από την δείνα οπτική γωνία, σου παρουσιάζεται σαν παραλληλόγραμμο;

B. Ναι, αλλά δεν θα πρέπει μεταξύ των τραπεζιών που παρατηρώ με τις αισθήσεις μου να υπάρχει κάτι κοινό, κάτι που τα συνδέει και με κάνει να λέω ότι, παρά τις διαφορές που υπάρχουν ανάμεσά τους, είναι το καθένα τους τραπέζι; Διαφορετικά, αν δεν υπήρχε κάποιο

κοινό σημείο αναφοράς, γιατί να τα ονομάζω όλα τραπέζια και να μην αποκαλώ το καθένα τους με διαφορετικό όνομα;

A. Το ίδιο, ξέρεις, σκέφτηκε ο Πλάτων. Γι' αυτό και προσπάθησε να βρει το κοινό σημείο αναφοράς για τα τραπέζια που παρατηρούμε με τις αισθήσεις μας, το οποίο μας επιτρέπει να δίνουμε σε όλα τους το ίδιο όνομα. Κι αυτό, βέβαια, ισχύει και με τους ανθρώπους, και με τα δέντρα, και με τις πράξεις δικαιοσύνης και με κάθε άλλη κατηγορία όντων.

B. Τι εννοείτε;

A. Αν οι άνθρωποι αποτελούν μία ιδιαίτερη κατηγορία όντων, είναι επειδή αναφέρονται σε μια κοινή οντότητα. Αν τα δέντρα συγκροτούν μια άλλη κατηγορία όντων, είναι επειδή αντιστοιχούν σε μian άλλη κοινή οντότητα. Αν οι δίκαιες πράξεις συνιστούν μian άλλη κατηγορία, είναι επειδή εξαρτώνται από μian άλλη κοινή οντότητα. Τις κοινές οντότητες, χάρη στις οποίες τα πράγματα, τα γεγονότα και οι πράξεις που αντιλαμβανόμαστε με τις αισθήσεις μας χωρίζονται σε κατηγορίες, ο Πλάτων τις αποκαλεί ιδέες. Τα πράγματα που συλλαμβάνουμε με τις αισθήσεις, κατά τον Πλάτωνα, δεν είναι τίποτε άλλο παρά αντίγραφα των ιδεών. Οι άνθρωποι που παρατηρούμε γύρω μας είναι αντίγραφα της ιδέας του ανθρώπου, τα δέντρα που βλέπουμε είναι αντίγραφα της ιδέας του δέντρου, οι δίκαιες πράξεις που επισημαίνουμε είναι αντίγραφα της ιδέας της δικαιοσύνης ...

B. Όπως, να πούμε, συμβαίνει με ένα πορτρέτο που αναπαριστά το πρόσωπο κάποιου ανθρώπου, ε;

A. Ναι, με την διαφορά ότι το πορτρέτο και το πρόσωπο του ανθρώπου που αναπαριστά μπορείς να τα δεις. Την ιδέα του ανθρώπου, όμως, της οποίας οι άνθρωποι γύρω μας

αποτελούν αντίγραφέα της, ούτε την βλέπομε ούτε την αντιλαμβανόμαστε με καμιά άλλη από τις αισθήσεις μας. Κι αυτό ισχύει με όλες τις ιδέες ανεξαιρέτως.

B. Και γιατί αυτό; Γιατί να μην συλλαμβάνομε τις ιδέες με τις αισθήσεις μας όπως συμβαίνει με όλα τα πράγματα γύρω μας;

A. Γιατί, όπως θεωρούμε ότι τα πράγματα που συλλαμβάνομε με τις αισθήσεις είναι αντίγραφα των ιδεών, έτσι και οι ιδέες, αν τις γνωρίζαμε με τις αισθήσεις, θα έπρεπε να υποθέσομε ότι είναι αντίγραφα κάποιων άλλων, δεύτερων ιδεών, τις οποίες δεν θα έπρεπε να τις αντιλαμβανόμασταν με τις αισθήσεις. Γιατί αν τις αντιλαμβανόμασταν με τις αισθήσεις, τότε και οι δεύτερες αυτές ιδέες θα ήταν επίσης αντίγραφα κάποιων άλλων, τρίτων ιδεών, που με την σειρά τους, αν τις γνωρίζαμε με τις αισθήσεις μας, θα ήταν αντίγραφα κάποιων άλλων, τέταρτων ιδεών –κ.ο.κ. επ' άπειρον. Πηγαίνοντας όμως έτσι συνεχώς προς τα πάνω, δεν θα καταλήξομε ποτέ σε καμιά κοινή οντότητα, στην οποία θα πρέπει, όπως είδαμε, να αναφέρεται η κάθε κατηγορία πραγμάτων που συλλαμβάνομε με τις αισθήσεις. Ο μόνος τρόπος, κατά τον Πλάτωνα, για να σταματήσει η συνεχής αυτή αναγωγή που δεν οδηγεί πουθενά, είναι να υποθέσομε ότι οι ιδέες υπάρχουν ξεχωριστά από τα πράγματα που αντιλαμβανόμαστε με τις αισθήσεις μας. Όσοι δεν το καταλαβαίνουν αυτό, είναι, για τον Πλάτωνα, άξιοι της μοίρας των.

B. Μήπως διακρίνω κάποια απειλή στο «άξιοι της μοίρας τους» που είπατε;

A. Όχι, βέβαια. Απλώς ο Πλάτων κάνει μια διαπίστωση. Και την κάνει, μάλιστα, με παραστατικό, ποιητικό θα έλεγα, τρόπο. Ο Πλάτων, θα πρέπει να ξέρεις, στα νιάτα του ασχολήθηκε ενεργά με την ποίηση. Έγραφε ποιήματα ...

B. Και τα παράτησε μετά; Γιατί;

A. Πάντα μπορεί να συμβεί κάτι στην ζωή μας που να σταθεί η αιτία για να αλλάξουμε πορεία. Εμένα, αν δεν με είχε κτυπήσει ο καρκίνος ... τι νομίζεις, θα είχα μπει στον πειρασμό να ασχοληθώ με την φιλοσοφία; Κι όταν λέμε ασχολήθηκα με την φιλοσοφία, μπήκα με τα μπουνιά, που λένε, σε αυτήν. Ώρες ατέλειωτες δεν έκανα τίποτε άλλο από το να διαβάζω φιλοσόφους.

B. Και για τον Πλάτωνα, τι στάθηκε η αιτία για να σταματήσει να ασχολείται με την ποίηση; Μήπως αρρώστησε κι αυτός;

A. Μου αρέσεις, λοιπόν, γιατί εκτός των άλλων, έχεις χιούμορ. Όχι, όχι, δεν αρρώστησε. Η άδικη εκτέλεση ενός γεροφιλόσοφου, του Σωκράτη και, γενικότερα, η προσωπικότητα αυτού τον επηρέασαν βαθιά –τόσο, ώστε να αποφασίσει να ακολουθήσει τα βήματά του και να ασχοληθεί κι αυτός με την φιλοσοφία. Του έκανε εντύπωση, ας πούμε, η ηρεμία με την οποία ο Σωκράτης αντιμετώπισε τον θάνατό του. Είναι ένα ζήτημα που χρήζει εξηγήσεως ... Δεν νομίζεις;

B. Ναι ... Ασφαλώς ... Βέβαια ... Και πού κατέληξε ο Πλάτωνας. Βρήκε κάποια εξήγηση;

A. Βεβαίως.

B. Ποια;

A. Ότι ένας φιλόσοφος έχει την δυνατότητα να αντιμετωπίζει τον θάνατό του με άκρα γαλήνη.

B. Και πώς το πετυχαίνει αυτό;

A. Με το να πάψει να είναι θύμα των αισθήσεών του.

B. Το είπατε και προηγουμένως αυτό ... και ειλικρινά, δεν καταλαβαίνω γιατί αυτή η υποτίμηση των αισθήσεων από τον Πλάτωνα. Οι αισθήσεις μας βοηθάνε να γνωρίσουμε τον κόσμο και να τον χαρούμε ... Ένας τυφλός, που ζει μέσα στο πηχτό σκοτάδι και δεν βλέπει τα χρώματα, τα τοπία, τις εκφράσεις των προσώπων, το χαμόγελο των παιδιών, ένας κουφός που ζει μέσα στην απόλυτη ηχητική απομόνωση που δεν τον αφήνει να απολαύσει το κελάηδημα των πουλιών, τον ήχο των γρύλων, τα τραγούδια, την φωνή αγαπημένων του προσώπων... αυτοί δεν μπορεί παρά να είναι δυστυχισμένοι. Τι ήθελε, λοιπόν, ο Πλάτων, λέγοντας να αποκηρύξουμε τις αισθήσεις μας; να γίνουμε δυστυχισμένοι; Σαδιστής ήταν;

A. Φαντάσου μια ομάδα ανθρώπων που γεννήθηκαν μέσα σε μια σπηλιά κάτω από την γη και από τότε ζουν συνεχώς εκεί αλυσοδεμένοι μη μπορώντας να γυρίσουν το κεφάλι τους ούτε δεξιά ούτε αριστερά ούτε πίσω ... μόνο να κοιτάνε μπροστά τους, στον τοίχο που βρίσκεται απέναντί τους. Ανάμεσα στους αλυσοδεμένους ανθρώπους και τον τοίχο μπροστά τους δεν υπάρχει τίποτε. Καθώς, τώρα, πίσω από την πλάτη τους υπάρχει μια φωτιά, όλα τα πράγματα πίσω τους, που δεν μπορούν να τα δουν, αντανακλώνται σαν σκιές πάνω στον τοίχο μπροστά τους. Επειδή δεν έχουν δει ποτέ τα ίδια τα πράγματα νομίζουν ότι οι σκιές που βλέπουν είναι τα αληθινά πράγματα. Οι αλυσίδες, βλέπεις ...

B. Τι;

A. Μα αυτές δεν είναι που κρατάνε δεμένους τους ανθρώπους του σπηλαίου και δεν τους αφήνουν να μετακινηθούν, για να παρατηρήσουν τα αληθινά πράγματα και να υποψιαστούν ότι αυτά που βλέπουν πάνω στον τοίχο δεν είναι παρά οι σκιές τους;

B. Και γιατί δεν προσπαθούν να τις σπάσουν;

A. Η συνήθεια, καλέ μου, είναι κακό, πολύ κακό, πράγμα. Σε κρατάει δέσμιο χωρίς το υποψιάζεσαι. Και γι' αυτό δεν αντιδράς. Οι άνθρωποι αυτοί του σπηλαίου γεννήθηκαν αλυσοδεμένοι. Δεν περνάει ποτέ από το μυαλό τους η σκέψη ότι θα μπορούσαν να ζουν χωρίς τις αλυσίδες. Κι έτσι προχωράνε μακαρίως στην ζωή τους μέσα στην πλάνη. Αν κάποιος από τους δεσμώτες της σπηλιάς, όμως, σπάσει τις αλυσίδες και βγει πάνω στην γη και, κάτω από το φως του ήλιου πλέον, δει τα πράγματα, θα καταλάβει ότι αυτά που παρατηρούσε όσο ήταν χωμένος μέσα στην σκοτεινή σπηλιά κάτω από την γη ήταν σκιές κι όχι τα ίδια τα πράγματα. Κατάλαβες;

B. Από μια άποψη, νομίζω ναι. Θέλω να πω ότι όλα όσα είπατε μου είναι απολύτως κατανοητά. Είναι προφανές όμως ότι με όσα είπατε δεν κυριολεκτούσατε, ότι τα λόγια σας κρύβουν κάποιο μήνυμα, ότι, πέρα από όσα λένε αυτά, θέλουν να πουν κάτι ακόμη – κάτι που, ίσως, είναι και πιο σπουδαίο από αυτό που λένε.

A. Δεν έχεις άδικο. Η ιστορία με τους αλυσοδεμένους ανθρώπους του σπηλαίου είναι μια αλληγορία που την διηγείται ο ίδιος ο Πλάτων. Το συνήθιζε, άλλωστε, αυτό: όταν ήθελε να πει κάτι σημαντικό, για να το εντυπώσουν καλύτερα οι άλλοι στο μυαλό τους, χρησιμοποιούσε μύθους, αλληγορίες, παρομοιώσεις και άλλα τέτοια δα που μεταχειρίζονται οι λογοτέχνες. Γιατί μπορεί μεν, όπως σου είπα και προηγουμένως, ο Πλάτων να έπαψε από νωρίς να γράφει ποιήματα, αλλά την λογοτεχνία δεν την ξέχασε. Τα

έργα του διαθέτουν, πέρα από την φιλοσοφική, και λογοτεχνική αξία. Θα μπορούσα, αίφνης, να σου αραδιάσω παραδείγματα που ...

B. Δεν θα ήταν καλύτερα αν μου εξηγούσατε τι εννοούσε ο Πλάτων με την ιστορία του για το σπήλαιο;

A. Καμιά αντίρρηση. Οι αλυσίδες, λοιπόν, που από την στιγμή της γέννησής μας μάς κρατάνε δέσμους, είναι οι αισθήσεις μας. Οι αισθήσεις μας είναι συνυφασμένες με το σώμα μας, κολλημένες πάνω του. Έτσι, οτιδήποτε παρατηρούμε γύρω μας, το αντιλαμβανόμαστε μέσω των αισθήσεών μας, Είναι σαν να είμαστε φυλακισμένοι σε ένα πολύχρωμο πολυπρισματικό γυάλινο πλαίσιο και μέσα από αυτό να παρατηρούμε τα πράγματα γύρω μας. Το ίδιο πράγμα μας παρουσιάζεται με διαφορετικές μορφές, όσες είναι οι αποχρώσεις και όσα είναι τα πρίσματα που διαθέτει η επιφάνεια του γυάλινου πλαισίου μέσα από το οποίο το βλέπομε. Οι μορφές των πραγμάτων που περνάνε στο γυάλινο πλαίσιο και φτάνουν ως εμάς που είμαστε φυλακισμένοι μέσα του είναι σαν τις σκιές που οι αλυσοδεμένοι άνθρωποι της σπηλιάς κάτω από την γη είναι αναγκασμένοι να βλέπουν απέναντί τους. Απατηλές εικόνες! Μόνο αν μπορούσαμε να έλθομε σε άμεση επικοινωνία με τα πράγματα ..., τότε ναι, θα κατορθώναμε να τα αντιληφθούμε όπως σ' αλήθεια είναι αυτά.

B. Σαν τον δεσμώτη της σπηλιάς, όπως αναφέρατε προηγουμένως, που έσπασε τις αλυσίδες και βγήκε στην επιφάνεια της γης και είδε τι πραγματικά συμβαίνει ...

A. Ακριβώς. Διαφορετικά όποιες προσπάθειες κι αν κάνομε, όσο είμαστε δεμένοι με τις αλυσίδες ή όσο βρισκόμαστε μέσα στο γυάλινο πλαίσιο, θα βλέπομε απατηλές εικόνες νομίζοντας πως είναι τα αληθινά πράγματα.

B. Και γιατί δεν κάνομε το ίδιο με τον δεσμώτη που σπάει τις αλυσίδες του;

A. Εύκολο το έχεις;

B. Δεν ξέρω πόσο χοντρές και σκληρές είναι οι αλυσίδες, αλλά, άμα έχει θέληση κανείς ...

Πώς τις έσπασε ο δεσμώτης που βγήκε στην επιφάνεια της γης;

A. Το πρόβλημα δεν είναι οι αλυσίδες, αλλά το γεγονός ότι οι αλυσοδεμένοι του σπηλαίου δεν αισθάνονται ότι έχουν κάποιο κίνητρο για να τις σπάσουν.

B. Και ο δεσμώτης που τις έσπασε; Είχε αυτός κίνητρο, και δεν έχουν οι άλλοι;

A. Ακριβώς.

B. Δεν το καταλαβαίνω ... Ειλικρινά δεν το καταλαβαίνω αυτό.

A. Πρόσεξε. Η ψυχή μας, κατά τον Πλάτωνα, υπάρχει πριν από την γέννησή μας.

B. Α, ναι το είπαμε και προηγουμένως αυτό.

A. Πριν γεννηθούμε, λοιπόν, η ψυχή μας γύρισε τους ουράνιους τόπους, όπου γνώρισε τις ιδέες, τα πρότυπα, όπως σου είπα πριν, όλων των πραγμάτων που παρατηρούμε γύρω μας με τις αισθήσεις μας, τα πραγματικά όντα: την ιδέα του ανθρώπου, δηλαδή τον άνθρωπο όπως είναι πραγματικά και όχι όπως τον βλέπομε εσύ, εγώ ή ο άλλος κι όπως αλλάζει με το πέρασμα του χρόνου, την ιδέα της δικαιοσύνης, δηλαδή την δικαιοσύνη όπως είναι στην

πραγματικότητα και όχι όπως την εκλαμβάνουν εδώ κι εκεί, άλλοτε και τώρα, το τρίγωνο που αποτελεί το πρότυπο όλων των τριγώνων –των σκαληνών, των ορθογώνιων, των οξυγώνιων, των ισόπλευρων ... Με την γέννησή μας, όμως, την ώρα που η ψυχή μας μπαίνει στο σώμα μας ... παφ: όλες τις ιδέες που είχαμε γνωρίσει, τις ξεχνάμε. Και γινόμαστε όλοι μας πια δέσμοι των αισθήσεών μας, που ό,τι μας προσφέρουν το αποδεχόμαστε αδιαμαρτύρητα. Όλοι, εκτός από έναν –τον φιλόσοφο.

B. Τον φιλόσοφο;

A. Ναι τον φιλόσοφο. Πρόκειται, κατά τον Πλάτωνα, για μια ιδιαίτερη περίπτωση ανθρώπου κατά το ότι, μετά την γέννησή του, αυτός εξακολουθεί και διατηρεί μέσα στην μνήμη του τις ιδέες, τις οποίες η ψυχή του γνώρισε πριν έλθει στον κόσμο αυτόν. Η ψυχή του, για να μεταχειριστώ δυο παρομοιώσεις που σκέφτηκε ο Πλάτων, μοιάζει με ένα περιστερώνα, όπου είναι κλεισμένα όλων των ειδών τα πτηνά, ή με ένα κέρινο εκμαγείο, όπου είναι αποτυπωμένα τα ίχνη των πραγμάτων που ακούμπησαν πάνω του. Τα πουλιά στον περιστερώνα και τα ίχνη πάνω στο κέρινο εκμαγείο είναι οι ιδέες που η ψυχή γνώρισε πριν φυλακιστεί μέσα στο σώμα –για την ακρίβεια είναι οι μνήμες των ιδεών που κουβαλάει μέσα του ο φιλόσοφος. Το γεγονός αυτό, ότι θυμάται τις ιδέες, τον κάνει να αντιδρά απέναντι στις απατηλές εικόνες που του δίνουν οι αισθήσεις, να αντιμετωπίζει τις αισθήσεις με καχυποψία σαν κακούς πληροφοριοδότες και να επαναστατεί σε ό,τι του λένε, και να θέλει να ξεφύγει από την επιρροή τους. Στην ιστορία του σπηλαίου κάτω από την γη, που μας διηγείται ο Πλάτων, ο απελεύθερος δεσμώτης, ο άνθρωπος που σπάει τις αλυσίδες και βγαίνει στην επιφάνεια, όπου υπάρχουν τα αληθινά όντα, είναι ο φιλόσοφος, που, επειδή θυμάται τις ιδέες, αποφασίζει να φύγει μακριά από τις αισθήσεις και να κατευθυνθεί, μακριά από τον κόσμο των απατηλών εικόνων των αισθήσεων, σε έναν άλλο κόσμο, τον κόσμο των ιδεών. Το παράδειγμα του φιλοσόφου οφείλουν, κατά τον Πλάτωνα,

να ακολουθήσουν οι δεσμώτες του σπηλαίου αλλά και όλοι εμείς που έχουμε παραδοθεί στις αισθήσεις μας.

B. A, μάλιστα. Τώρα ναι, σαν να καταλαβαίνω τι θα μπορούσε να εννοεί ο Πλάτων όταν έλεγε ότι η φιλοσοφία είναι μελέτη θανάτου. Οι αισθήσεις μας είναι, λέει, συνυφασμένες με το σώμα μας. Έτσι, προσπαθώντας να ζούμε έξω από την επιρροή των αισθήσεών μας, επειδή μας παραπλανούν, είναι σαν να θέλομε να ξεχωρίσομε από σώμα μας, όπως όταν έρχεται η ώρα του θανάτου μας, που εγκαταλείπομε το σώμα μας. Έτσι, δεν χρειάζεται να τρομάζομε στην ιδέα ότι θα πεθάνομε, τότε που ούτε θα βλέπομε ούτε θα ακούμε, ούτε θα μυρίζομε ούτε, γενικά θα αισθανόμαστε, αφού αυτό που μας περιμένει θα το έχουμε ήδη λίγο-πολύ βιώσει χάρη στην φιλοσοφία, που μας προτρέπει να μην δίνομε καμιά αξία στις αισθήσεις και το σώμα μας. Ποτέ δεν θα μπορούσα να φανταστώ ότι η φιλοσοφία έχει τόση δύναμη, ώστε να μας προσφέρει μια τέτοια μορφή ζωής που κι αυτός ακόμη ο θάνατος να γίνεται παιχνίδι, μια απλή, συνηθισμένη σκέψη –τόσο απλή και συνηθισμένη σαν την σκέψη που κάνομε για τον ήλιο που περιμένομε ότι, όπως τον είδαμε να ανατέλλει σήμερα, θα ανατείλει κι αύριο.

A. Κοίτα, η φιλοσοφία, κατά τον Πλάτωνα, μας κάνει να συνειδητοποιήσομε ο καθένας μας πως έρχεται στον κόσμο κουβαλώντας μέσα του ένα πολύτιμο φορτίο, την πραγματικότητα όπως υπάρχει αυθεντικά, αφού οι ιδέες που η ψυχή μας γνώρισε πριν γεννηθούμε και διατηρεί την μνήμη τους, είναι τα αληθινά όντα. Δυστυχώς, όμως, περνάμε ολόκληρη την ζωή μας χωρίς να αξιοποιούμε στο ελάχιστο το πολύτιμο αυτό φορτίο. Παλεύομε να βρούμε την αλήθεια έξω μας, περιμένοντας από τις αισθήσεις να μας τροφοδοτήσουν με πληροφορίες για τα πράγματα, ενώ αυτή βρίσκεται φωλιασμένη μέσα μας. Δεν αρκεί, όμως, παρά να σταθεί κανένας πάνω στην ίδια την λέξη «αλήθεια», για να καταλάβει ότι πρέπει να σκύψει μέσα του για να την βρει.

B. Σιγά, γιατί το καταλαβαίνω για πράγματα που, όπως τα συναισθήματά μου, οι σκέψεις μου, τα όνειρά μου, βρίσκονται μέσα μου, να ψάχνω για την αλήθεια τους μέσα μου. Όταν, όμως αναζητώ την αλήθεια για πράγματα που βρίσκονται έξω από μένα, δεν είναι λογικό να στρέψω την σκέψη μου στα πράγματα αυτά έξω από μένα;

A. Όχι.

B. Μα πώς;

A. Η λέξη «αλήθεια», έχει λεχτεί, προέρχεται από το αρνητικό μόριο άλφα και την λέξη «λήθη». Σημαίνει, δηλαδή, την άρνηση, το ξεπέρασμα της λήθης. Η γνώση, λοιπόν, που αποσκοπεί στην απόκτηση της αλήθειας, είναι άρνηση της λήθης –με άλλα λόγια: η ανάμνηση.

B. Ανάμνηση τίνος;

A. Ενός κόσμου που τον γνωρίσαμε κάποτε και κάποια στιγμή τον ξεχάσαμε εντελώς.

B. Εννοείτε τις ιδέες.

A. Ακριβώς. Τα πράγματα όπως ισχύουν στην πραγματικότητα και όπως πρέπει να ξέρομε ότι υπάρχουν.

B. Πώς μπορείς, όμως να αποδείξεις ότι όλα αυτά βρίσκονται πραγματικά μέσα μας, – λησμονημένα, αλλά, πάντως, ότι υπάρχουν κάπου στην ψυχή μας καταχωνιασμένα;

A. Ο Πλάτων λέει ότι ακόμη κι ένας άξεστος και αγράμματος δούλος μπορεί να το διαπιστώσει αυτό.

B. Πώς, δηλαδή;

A. Κάποτε ο Σωκράτης, καθώς συζητούσε με έναν δούλο, ο οποίος δεν είχε διδαχθεί ποτέ του μαθηματικά, του έθεσε ένα σύνθετο μαθηματικό πρόβλημα. Φυσικά, ο καθένας θα μπορούσε να υποθέσει ότι ο δούλος θα ήταν αδύνατον να απαντήσει. Όμως, ο Σωκράτης θέτοντάς του τις κατάλληλες ερωτήσεις πέτυχε, ώστε ο δούλος στο τέλος να βρει την λύση του προβλήματος. Πώς, αλήθεια, θα μπορούσε ο δούλος, που δεν είχε διδαχθεί ποτέ στην ζωή του μαθηματικά, να βρει την λύση, αν δεν την είχε ήδη κατοχυρωμένη κάπου μέσα του; Έ; Τι σκέπτεσαι; Σε βλέπω προβληματισμένο. Έχεις κάποια αντίρρηση, μήπως;

B. Για την λύση του δούλου, δεν ξέρω αν θα μπορούσα να την σχολιάσω ... Δεν είμαι έτοιμος ... πώς να σας το πω ... Αλλά εκείνο που πραγματικά μου φαίνεται περίεργο είναι να μιλάμε για τις ιδέες που είναι κάπου καταχωνιασμένες μέσα μας και δεν μπορούμε να τις δούμε, ούτε να τις αγγίξουμε, ούτε να τις μυρίσομε ούτε να τις αισθανθούμε με οποιονδήποτε τρόπο. Και να λέμε για αυτές τις αόρατες και άυλες ιδέες ότι είναι αληθινές, σε αντίθεση με τα πράγματα, όπως το τραπέζι αυτό ή το ανθοδοχείο εκείνο που τα βλέπω απέναντί μου, που τα αγγίζω και νιώθω την σκληρότητά τους, που το κτυπάω και ακούω τον ήχο που βγάζουν, ότι δεν υπάρχουν. Δεν είναι παράξενο;

A. Έχεις δίκιο. Αυτό είναι, πράγματι, ένα σημείο τριβής της θεωρίας των ιδεών του Πλάτωνα, κάτι που σκανδαλίζει ασφαλώς το μυαλό μας. Το τραπέζι που βλέπω, που το πιάνω και το αισθάνομαι να μην υπάρχει, και ένα άλλο τραπέζι που δεν το έχω δει ποτέ

μου ούτε το έχω πιάσει ούτε το έχω αισθανθεί καθόλου να υπάρχει. Ήδη στην αρχαιότητα η θεωρία του Πλάτωνα για τις ιδέες αποτέλεσε αντικείμενο χλεύης. Ο Αντισθένης, ας πούμε ο ιδρυτής της κυνικής σχολής, έλεγε κοροϊδεύοντας τον Πλάτωνα ότι τον ίππο μεν τον βλέπω, αλλά την ιππότητα, την ιδέα του ίππου, δεν την βλέπω. Το ίδιο και ο Διογένης, γνωστός για το σκωπτικό του χιούμορ, έλεγε: εγώ μπορεί μεν να βλέπω το τραπέζι και την κύαθο, την κούπα δηλαδή, αλλά την τραπεζότητα και την κυαθότητα, τις ιδέες δηλαδή του τραπεζιού και της κύαθου, δεν τις βλέπω πουθενά.

B. Πώς, όμως, ο Πλάτωνας, που κι η κουστή Μαρία τον ξέρει για έναν πολύ σοφό άνθρωπο, σκέφτηκε μια τόσο αφελή θεωρία;

A. Κάποιο λόγο θα πρέπει να είχε. Δεν νομίζεις;

B. Ναι, αλλά ποιον.

A. Για μας, ίσως όχι μόνο έναν λόγο, αλλά πολλούς λόγους. Θα έλεγα πως οι μεγάλες θεωρίες είναι σαν τα μεγάλα λογοτεχνικά έργα: μπορεί να τα προσεγγίσει και να τα σκεφτεί και να τα εκτιμήσει κανείς με ποικίλους τρόπους. Ο Άμλετ του Σαίξπηρ, για παράδειγμα, είναι ένα έργο που έχει παρουσιαστεί στην σκηνή με χίλιες δυο διαφορετικές, ενίοτε και αντικρουόμενες, εκδοχές. Ασφαλώς ο Σαίξπηρ δεν τις είχε υπόψη του όλες και, φυσικά, δεν τις υπαινίχθηκε ο ίδιος. Τότε δεν θα ήταν απλώς σχιζοφρενικός αλλά πολυσχιζοφρενικός. Ενδεχομένως να μην είχε σκεφτεί καμιά από τις εκδοχές αυτές του Άμλετ όταν τον έγραφε, και να είχε κάποιαν άλλη υπόψη του, που ποσώς μας ενδιαφέρει. Το ίδιο θα μπορούσαμε να πούμε και για την θεωρία των ιδεών. Ότι είναι δυνατόν να την επικαλεστούμε για να αντιμετωπίσουμε διάφορα προβλήματα που μπορεί να μην πέρασαν καθόλου από το μυαλό του Πλάτωνα που την εισηγήθηκε. Το ποια ήταν η ίδια η πρόθεση του Πλάτωνα όταν

διατύπωνε την θεωρία του για τις ιδέες δεν το ξέρομε, και, πιστεύω, δεν θα το μάθομε ποτέ. Αυτό, όμως, δεν μας εμποδίζει να κάνομε υποθέσεις, να σκεφτούμε δηλαδή ότι ο Πλάτων θα μπορούσε να διατύπωνε την θεωρία του για να λύσει το τάδε ή το δείνα ζήτημα, ασχέτως αν το τάδε ή το δείνα ζήτημα τον απασχόλησε πράγματι. Στην περίπτωση αυτή η αξία της θεωρίας των ιδεών θα εξαρτηθεί από το πόσο αποτελεσματική είναι στην επίλυση των προβλημάτων που μας απασχολεί. Αίφνης, εγώ θα μπορούσα να σου παρουσιάσω την θεωρία των ιδεών του Πλάτωνα σαν μια προσπάθεια να σωθεί η γλώσσα.

B. Να σωθεί η γλώσσα; Από τι;

A. Από έναν θανατηφόρο ακρωτηριασμό;

B. Δεν καταλαβαίνω

A. Κοίταξε, οι λέξεις, μεταξύ των άλλων διακρίσεων στις οποίες υπόκεινται, χωρίζονται σε επιμέρους όρους και καθολικούς όρους. Επιμέρους όρους λέμε τις λέξεις και τις εκφράσεις που αναφέρονται σε συγκεκριμένα, ατομικά πράγματα. Για παράδειγμα, η έκφραση «αυτό το τραπέζι» είναι ένας επιμέρους όρος, γιατί αναφέρεται σε ένα συγκεκριμένο, ατομικό πράγμα –να, σε αυτό το τραπέζι . Το ίδιο και το όνομα «Αδαμάντιος Κοραής». Είναι ένας επιμέρους όρος, καθόσον αναφέρεται σε ένα συγκεκριμένο ον, που γεννήθηκε την τάδε χρονική στιγμή και πέθανε την δείνα χρονική στιγμή, που έδρασε με αυτόν κι αυτόν τον τρόπο, σε αυτόν κι αυτόν τον τόπο, που είχε αυτά κι αυτά τα χαρακτηριστικά έτσι, ώστε να μην ταυτίζεται με κανέναν άλλο άνθρωπο. Το νόημα κάθε επιμέρους όρου είναι το σημείο αναφοράς του, κάτι δηλαδή το οποίο μπορούμε να δείξομε ή να περιγράψομε. Εκείνο, όμως, που είμαστε σε θέση να κάνομε με τους επιμέρους όρους, το να δείξομε δηλαδή ή να

περιγράψομε το σημείο αναφοράς των, δεν μπορούμε να το κάνομε με τους καθολικούς όρους.

B. Γιατί; A, ... συγνώμη ... τι είναι οι καθολικοί όροι;

A. Κάθε λέξη που αναφέρεται όχι σε ένα συγκεκριμένο, ατομικό πράγμα, αλλά σε κάτι γενικό, σε μια ιδιότητα, ας πούμε, που μπορούν να την έχουν πολλά πράγματα. Το επίθετο «λευκός», για παράδειγμα, είναι ένα καθολικός όρος, καθόσον αναφέρεται στην λευκότητα, μια ιδιότητα που δεν περιορίζεται σε ένα συγκεκριμένο, ατομικό πράγμα. Λέμε «αυτό το λευκό πουκάμισο», αλλά η λευκότητα δεν είναι μόνο το λευκό αυτό πουκάμισο. Ούτε μόνο εκείνη η λευκή κιμωλία. Ούτε μόνο το λευκό χιόνι .... Η λευκότητα είναι κάτι πέρα από τα λευκά πράγματα. Αν το νόημα μιας λέξης είναι το σημείο αναφοράς της, τότε το επίθετο «λευκός» έχει νόημα, εάν αναφέρεται σε μια λευκότητα που δεν είναι το λευκό πουκάμισο, που δεν είναι το λευκό χιόνι, που δεν είναι η λευκή κιμωλία, ούτε κανένα άλλο λευκό αντικείμενο, αλλά μια λευκότητα πέρα και ανεξάρτητα από όλα τα συγκεκριμένα, ατομικά λευκά πράγματα. Το ερώτημα, στην προκειμένη περίπτωση είναι: που βρίσκεται αυτή η γενική λευκότητα; Την βλέπεις εσύ πουθενά; Εγώ δεν την βλέπω. Ούτε και κανένας άλλος στον κόσμο, υποθέτω ... Το ίδιο συμβαίνει και με την καλοσύνη. Δεν μπορούμε να την εντοπίσομε πουθενά στον κόσμο. Μπορεί να συναντήσει κανείς έναν καλό πατέρα, ή έναν καλό δάσκαλο ή έναν καλό κυβερνήτη ... Αλλά την καλοσύνη γενικά, πέρα από τον καλό πατέρα, πέρα από τον καλό δάσκαλο, τον καλό κυβερνήτη ... είναι αδύνατον να την βρούμε πουθενά στον κόσμο.

B. Οπότε;

A. Οπότε, αν το νόημα μιας λέξης είναι το σημείο αναφοράς της, τότε τα επίθετα «λευκός», «καλός», που δεν αναφέρονται σε αντίστοιχες γενικές οντότητες που να μπορούμε να τις παρατηρήσουμε στερούνται νοήματος. Κι αυτό συμβαίνει με όλα τα επίθετα, αλλά και όλα τα ονόματα που χρησιμοποιούμε για να δηλώσουμε γενικά πράγματα., όπως, για παράδειγμα, η λέξη «δύναμη», η οποία, μιλώντας για μια δύναμη που υπάρχει πέρα από την δύναμη της θελήσεως, πέρα από την μυϊκή δύναμη, πέρα από την υποδύναμη, πέρα από την δύναμη κάθε άλλου συγκεκριμένου πράγματος, δεν μπορεί να παρατηρηθεί από μας πουθενά στον κόσμο όπου ζούμε.

B. Άρα, αν τα επίθετα και τα ονόματα που δηλώνουν γενικά πράγματα δεν έχουν νόημα ... τι πρέπει να κάνουμε;

A. Προφανώς, να μην τα μεταχειριζόμαστε. Είμαστε έλλογα όντα και δεν είναι το καλύτερο για μας να λέμε ανόητα πράγματα, λόγια που δεν έχουν νόημα. Αλλά, αν διαγράφαμε κι από την γλώσσα μας τα επίθετα και τα ονόματα που δηλώνουν γενικά πράγματα, με δυο λέξεις τους καθολικούς όρους ... Τότε θα κατέρρευε ολόκληρο το οικοδόμημα της γλώσσας. Είμαστε υποχρεωμένοι, λοιπόν, αν θέλομε να σώσουμε την γλώσσα μας, να συνεχίσουμε να μεταχειριζόμαστε τους καθολικούς όρους –τα επίθετα, δηλαδή, και τα ονόματα που δηλώνουν γενικά πράγματα.

B. Μα, αυτά είναι αερολογίες, έτσι δεν είπαμε;

A. Ακριβώς.

B. Μπρος γκρεμός και πίσω ρέμα, δηλαδή. Αν, από την μία πλευρά, συνεχίσουμε να χρησιμοποιούμε τους καθολικούς όρους, θα λέμε ανοησίες, θα μιλάμε για φαντάσματα, για

ανύπαρκτα πράγματα, αν, από την άλλη, αποφασίσουμε να τους καταργήσουμε, θα καταστρέψουμε την γλώσσα.

A. Σε αυτό ακριβώς το αδιέξοδο έρχεται με την θεωρία του για τις ιδέες να δώσει λύση ο Πλάτων –αν, βέβαια, η πρόθεσή του, διατυπώνοντάς την, ήταν η σωτηρία της γλώσσας. Οι ιδέες, κατά τον Πλάτωνα, είναι άυλες γενικές οντότητες, που δεν βρίσκονται μέσα στον κόσμο όπου υπάρχουν τα πράγματα που συλλαμβάνομε με τις αισθήσεις μας, αλλά υπάρχουν κάπου στον ουρανό, όπου τις γνώρισε η ψυχή μας ανεξάρτητα από τις αισθήσεις μας πριν γεννηθούμε. Τέτοιες άυλες γενικές οντότητες είναι η ιδέα της λευκότητας, η ιδέα της καλοσύνης, η ιδέα της δύναμης, στις οποίες αντιστοιχούν οι καθολικοί όροι «λευκός», «καλός», «δύναμη». Έτσι, μπορεί να υποστηριχθεί ότι οι καθολικοί όροι, εφόσον αναφέρονται σε γενικές οντότητες, όπως είναι οι ιδέες, διαθέτουν νόημα, οπότε γλιτώνομε τον ακρωτηριασμό της γλώσσας και έχουμε πλέον το δικαίωμα να συνεχίζομε να την χρησιμοποιούμε όπως μέχρι τώρα κάναμε. Αλλά, σου επαναλαμβάνω: η ερμηνεία αυτή για την θεωρία του Πλάτωνος είναι μια από τις εκδοχές που μπορούν να δοθούν σε αυτή. Γιατί άλλοι σχολιαστές του Πλάτωνα υποστήριξαν ότι τα κίνητρά του για τη διατύπωση της θεωρίας του για τις ιδέες ήταν άλλα.

B. Όπως;

A. Όπως ... όπως ... να ότι ο Πλάτων αναζήτησε με την θεωρία του για τις ιδέες μια διέξοδο διαφυγής από έναν παρακμασμένο κόσμο. Η Αθήνα της εποχής του Πλάτωνα διέρχεται μια βαθιά κρίση αξιών αποκορύφωμα της οποίας υπήρξε η άδικη εκτέλεση του Σωκράτη. Σε ποια ηθικά καταξιωμένη κοινωνία θα τολμούσαν οι άνθρωποι να κυνηγήσουν και να καταδικάσουν έναν έντιμο άνθρωπο, όπως ο Σωκράτης; Ο Πλάτων πείστηκε ότι στον κόσμο όπου ζούσε δεν υπήρχε ούτε καλοσύνη ούτε δικαιοσύνη ούτε τίποτε από εκείνα που

χρειάζεται ο βίος μας για να γίνει βιώτος. Ήθελε, όμως, να δώσει μια ελπίδα στους ανθρώπους, ότι όλα δεν τελειώνουν σε αυτόν τον βάρβαρο κόσμο όπου διαβιούμε.

B. Σαν τους χριστιανούς, ας πούμε, που λένε ότι υπάρχει κι ο Παράδεισος ή τους μουσουλμάνους που περιμένουν να πεθάνουν για να πάνε κοντά στον Αλλάχ;

A. Ναι, θα μπορούσαμε να υποθέσουμε ότι το θρησκευτικό φρόνημα μπορεί να ήταν εκείνο που έσπρωξε τον Πλάτωνα να οραματιστεί έναν άλλο κόσμο, εντελώς διαφορετικό από τον δικό μας, και να προτρέψει τους ανθρώπους που αναζητούσαν κάτι καλύτερο να κατευθύνουν την ψυχή τους προς τον κόσμο εκείνο, τον κόσμο των ιδεών.

B. Δεν ξέρω ... είναι ..., δεν λέω, μια παρηγοριά να ελπίζει κανείς ότι κάπου, πέρα από δω, υπάρχει ένας άλλος κόσμος, όπου, όταν, μετά τον θάνατό μας, φτάσουμε, θα τα βρούμε όλα αλλιώς και θα δούμε την μιζέρια και την δυστυχία να τις διαδέχονται η χαρά και ευτυχία.. Το ζήτημα, όμως, είναι τι γίνεται τώρα; Πώς μπορούμε να σωθούμε στην ζωή αυτή; Γιατί, μέχρι να πάμε στον άλλο εκείνο κόσμο, να παιδευόμαστε χωρίς, μάλιστα, ορισμένες φορές και να φταίμε κιόλας;

A. Μα, αυτό ακριβώς ήθελε ο Πλάτων: ο άλλος εκείνο κόσμος, ο κόσμος των ιδεών, να μην είναι απλώς μια προσδοκία, μια υπόσχεση, ένα αίτημα, μια επαγγελία –όπως θες πες την–, αλλά να έλθει να ακουμπήσει εδώ πάνω στην γη έτσι, ώστε να επηρεάζει θετικά την γεμάτη από αδικίες και βάσανα ζωή μας. Μόνο που για να γίνει αυτό, θα πρέπει να γίνουν ριζικές αλλαγές στον τρόπο που ζούμε. Σε μια κοινωνία, όπως υπάρχει τώρα, είναι αδύνατον να χωρέσουν και να ευδοκιμήσουν οι ιδέες.

B. Και τι θα έπρεπε να γίνει, δηλαδή; Καμιά επανάσταση;

A. Όχι, βέβαια.

B. Α, γιατί από επαναστάσεις έχουμε χορτάσει ως τώρα, και δεν ξέρω αν μακροπρόθεσμα ύστερα από αυτές προόδευσε καθόλου ο κόσμος ή, κι αν προχώρησε μπροστά, αν η πρόοδος ήταν ανάλογη με το αίμα που χύθηκε.

A. Όχι, ο Πλάτων έκανε, θα έλεγα, ένα σχέδιο επί χάρτου για το πώς θα έπρεπε να είναι η κοινωνία, ώστε να είναι οι άνθρωποι ευτυχισμένοι.

B. Είμαι αληθινά περίεργος να ακούσω για τι σχέδιο πρόκειται. Γιατί, επιτρέψτε μου πάλι να πω, από συλλήψεις και το τι πρέπει να κάνουμε ... έχουμε μπουχτίσει.

A. Πρώτα από όλα, κατά τον Πλάτωνα, πρέπει να καταλάβουμε ότι η κοινωνία υπάρχει για να υπηρετεί τον άνθρωπο, για να τον προστατεύει. Κατά συνέπεια, η κοινωνία θα πρέπει να ανταποκρίνεται στην φύση του ανθρώπου. Και ποια είναι η φύση του ανθρώπου;

B. Κατά τον Πλάτωνα;

A. Ναι, βέβαια, κατά τον Πλάτωνα.

B. Μα, νομίζω, όπως είπατε πριν: η ψυχή.

A. Ακριβώς. Η ψυχή, όμως, δεν είναι άδεια, αλλά περιέχει σκέψεις, επιθυμίες, συγκινήσεις, πάθη ... Όλα όσα περιέχει η ψυχή ταξινομούνται, κατά τον Πλάτωνα, σε τρία επίπεδα. Το ανώτερο επίπεδο είναι εκείνο του λόγου, όπου περιλαμβάνονται οι σκέψεις, τα

διανοήματα, ό,τι, δηλαδή, μπορεί να συλλάβει ο νους μόνος του. Στο δεύτερο επίπεδο υπάρχουν οι επιθυμίες και στο τρίτο τα πάθη. Για να υπάρχει ισορροπία στην ψυχή και ο φορέας της να νιώθει καλά θα πρέπει το ανώτερο επίπεδο, ο λόγος, να ελέγχει τα άλλα δύο. Ο Πλάτων παρομοιάζει την ψυχή με ένα άρμα, που το σέρνουν δύο ατίθασα άλογα, τα οποία αντιπροσωπεύουν τα επίπεδα των επιθυμιών και των παθών, και έναν ηνίοχο, με τον οποίο παρομοιάζεται ο λόγος. Αν ο ηνίοχος δεν μπορεί να ελέγξει τα δύο άλογα τότε αυτά θα κάνουν του κεφαλιού τους και θα πάνε αλλού γι' αλλού και το άρμα θα γκρεμοσακιστεί. Η κοινωνία, λοιπόν, θα πρέπει να είναι δομημένη με τον ίδιο προς την ψυχή τρόπο. Να είναι χωρισμένη κι αυτή σε τρεις τάξεις, και η ανώτερη τάξη να ρυθμίζει την συμπεριφορά των άλλων δύο κατώτερων τάξεων.

B. Μα, αυτό ήδη ισχύει. Η τάξη των οικονομικά ή κοινωνικά ισχυρών δεν είναι εκείνη που εξουσιάζει τις τάξεις των ασθενέστερων;

A. Πρόσεξε, η διάκριση των τάξεων στην κοινωνία μας, όπως το είπες, γίνεται με οικονομικά και κοινωνικά κριτήρια. Οι οικονομικά και κοινωνικά ισχυρότεροι εξουσιάζουν τους οικονομικά και κοινωνικά αδύνατους. Κι αυτό είναι άδικο. Για να κυριαρχήσει ακριβώς, η δικαιοσύνη μεταξύ μας, ο Πλάτων λέει ότι είναι ανάγκη να εξαλειφθούν οι οικονομικές και κοινωνικές διακρίσεις.

B. Ναι αλλά πώς;

A. Θα πρέπει η κοινωνία, λέει ο Πλάτων, μόλις γεννιούνται τα παιδιά, να τα απομακρύνει από τους φυσικούς γονείς τους, και να αναλαμβάνει αυτή αποκλειστικά την ανατροφή τους. Έτσι, τα παιδιά, που στην συνέχεια θα γίνουν ώριμοι άνθρωποι, θα αγνοούν την καταγωγή τους, δεν θα ξέρουν αν η οικογένειά τους είναι πλούσια ή φτωχή, αν είναι

κοινωνικά ανώτερη ή κατώτερη. Θα νομίζει ο καθένας και η καθεμία «πατέρα», «μάννα», «αδελφό» ή «αδελφή» κάθε πρόσωπο που του ή της ταιριάζει ηλικιακά. Με τον τρόπο αυτό, όλοι οι πολίτες στην κοινωνία θα είναι ίσοι.

B. Προηγουμένως, όμως, δεν είπατε ότι, κατά τον Πλάτωνα, θα πρέπει μια τάξη να εξουσιάζει τις άλλες τάξεις –όπως συμβαίνει στην ψυχή, που, για να υπάρχει αρμονία σε αυτήν, θα πρέπει ο λόγος να ελέγχει τα άλλα επίπεδα; Πώς μπορεί, λοιπόν, όλοι οι πολίτες να είναι ίσοι και, συγχρόνως, να υπάρχουν διαφορετικές τάξεις που η μια θα πρέπει να εξουσιάζει τις άλλες;

A. Κοίτα, κατά τον Πλάτωνα, στην κοινωνία που αυτός οραματίστηκε, οι πολίτες χωρίζονται σε τάξεις όχι με βάση οικονομικά και κοινωνικά κριτήρια, οπότε, πράγματι, δεν θα μπορούσε να υπάρχει ισότητα μεταξύ των πολιτών.

B. Αλλά με τι κριτήριο.

A. Την μόρφωση. Η πολιτεία, επειδή όλοι οι πολίτες έχουν τα ίδια δικαιώματα, οφείλει να δώσει την δυνατότητα σε όλα τα παιδιά –όχι μόνο στα αγόρια αλλά και στα κορίτσια– να μορφωθούν. Και η μόρφωση των παιδιών θα πρέπει να αρχίζει από τα πιο εύκολα, από την εκμάθηση των τεχνών –της γεωργίας, της ξυλουργικής κ.λπ. Επειδή, όμως, η φύση δεν έχει προικίσει όλους τους ανθρώπους με ίδιες ικανότητες, κατά τον Πλάτωνα δεν έχουν όλοι την δυνατότητα να αποκτήσουν την ίδια μόρφωση. Έτσι, όσοι δεν έχουν τα κότσια να συνεχίσουν τις σπουδές τους, θα πρέπει να περιοριστούν στην τεχνική μόρφωση και να γίνουν τεχνίτες. Αυτοί θα αποτελέσουν την κατώτερη τάξη και θα έχουν σαν αποστολή να τροφοδοτούν την κοινωνία με τα υλικά αγαθά. Οι υπόλοιποι, που μπορούν να συνεχίσουν την εκπαίδευσή τους, θα σπουδάσουν τις διάφορες επιστήμες και τα μαθηματικά. Όσοι

από αυτούς, με την σειρά τους, δεν μπορούν να συνεχίσουν τις σπουδές τους, θα περιοριστούν σε όσα έμαθαν και θα αποτελέσουν την ανώτερη από τους τεχνίτες τάξη των φυλάκων, οι οποίοι θα έχουν σαν αποστολή να προστατεύουν την κοινωνία από τους εξωτερικούς εχθρούς και τους εσωτερικούς κινδύνους που υπονομεύουν την οργάνωσή της. Οι λίγοι, τελικά, που θα έχουν την ικανότητα να συνεχίσουν την εκπαίδευσή τους είναι εκείνοι που θα λάβουν την ανώτατη μορφή γνώσης.

B. Που είναι;

A. Η φιλοσοφία.

B. Δηλαδή;

A. Τι κάνει ο φιλόσοφος;

B. ...

A. Θυμάσαι τον απελεύθερο δεσμώτη στην σπηλιά κάτω από την γη με τους αλυσοδεμένους ανθρώπους, που βγαίνει στην επιφάνεια ...

B. ... και γνωρίζει τα αληθινά όντα.

A. ...τις ιδέες: την πραγματική δικαιοσύνη, την πραγματική καλοσύνη, την πραγματική λευκότητα, την πραγματική ισότητα. Ε, αυτό που κάνει η φιλοσοφία είναι να μας αποκαλύπτει τις ιδέες, την αληθινή πραγματικότητα, τι πραγματικά ισχύει. Οι λίγοι, λοιπόν, από τους πολίτες που θα ασκηθούν στην φιλοσοφία θα είναι οι κάτοχοι της έγκυρης

γνώσης των πραγμάτων. Επειδή ακριβώς αυτοί, οι φιλόσοφοι, θα ξέρουν τι πραγματικά ισχύει, ποιο είναι το πραγματικό καλό, ποιο είναι το πραγματικό δίκαιο κ.λπ., θα πρέπει να αποτελέσουν την ανώτερη τάξη, που θα αναλάβει την διακυβέρνηση της κοινωνίας. Σε αυτούς, τους φιλοσόφους-βασιλείς, όπως τους αποκαλεί ο Πλάτων, οφείλουν να υπακούουν τυφλά όλοι οι υπόλοιποι πολίτες.

B. Αναρωτιέμαι, πάντως, αν τα μέλη μιας κοινωνίας θα δεχόντουσαν ποτέ ένα τέτοιο σύστημα, όπου θα ήταν υποχρεωμένοι να κάνουν ό,τι θα τους λέγανε οι φιλόσοφοι. Ειλικρινά, ο Πλάτων πίστευε ότι θα μπορούσε να εφαρμοστεί ποτέ ένα τέτοιο σύστημα;

A. Α, ναι. Να σκεφτείς πως κάποτε έστειλε στην αυλή του βασιλιά της Μακεδονίας Περδίκκα έναν μαθητή του, τον Ευφραίο, αν θυμάμαι καλά, να διερευνήσει την δυνατότητα εφαρμογής του πολιτικού συστήματός του στο βασίλειο εκείνο.

B. Και τι έγινε;

A. Τίποτε. Όπως δεν έγινε τίποτε κι όταν ο ίδιος πήγε στις Συρακούσες, για να πείσει τον ηγεμόνα τους, τον τύραννο Διονύσιο, να εγκαθιδρύσει εκεί το πολιτικό σύστημά του. Κι για την αποτυχία αυτή, δεν έφταιγε βέβαια ο τοπικός άρχοντας. Όσο αδίστακτος και φαύλος κι αν ήταν ο Διονύσιος, το πρόβλημα δεν ήταν αυτός, αλλά οι αδυναμίες που είχε το ίδιο το πολιτικό σύστημα που οραματίστηκε ο Πλάτων.

B. Μα ... εγώ είπα ..., για μένα εκείνο που είναι απαράδεκτο με το σύστημα αυτό είναι η απαίτηση να υπακούουν όλοι οι πολίτες σε έναν. Δεν πάει να είναι αυτός ο μεγαλύτερος φιλόσοφος ... δεν μπορείς να στερείς από τον άλλο την ελευθερία να αποφασίζει για το τι

θέλει στην ζωή του. Απορώ, ειλικρινά απορώ, πώς ένας άνθρωπος με το μυαλό του Πλάτωνα σκέφτηκε ότι θα μπορούσε να ισχύει κάτι τέτοιο.

A. Ο Πλάτων, δυστυχώς, έπεσε θύμα μιας σύγχυσης.

B. Τι σύγχυση;

A. Θα σου πω. Ο Πλάτων παρατήρησε –σωστά– ότι για κάθε δραστηριότητα υπάρχει ένας ειδικός –ο ειδήμων, ο επαίων, όπως λέει–, τον οποίον οφείλομε να συμβουλευόμαστε όταν αναλαμβάνομε να κάνομε κάτι. Αν, ας πούμε, αποφασίσω να κάνω δίαιτα, θα πρέπει να συμβουλευτώ τον ειδικό επί του θέματος, τον διαιτολόγο. Διαφορετικά, αν ακολουθώντας δίαιτα, κάνω του κεφαλιού μου, μπορεί να βλάψω τον εαυτό μου. Όπως, λοιπόν, για την δίαιτα υπάρχει ο ειδικός, που πρέπει να τον ακούμε, ή για την γυμναστική υπάρχει ο ειδικός, ο γυμναστής, που θα πρέπει να ακολουθούμε τις υποδείξεις του, έτσι και για την πολιτική –λογικά–, που είναι επίσης μια δραστηριότητα, θα πρέπει να υπάρχει ένας ειδικός, ο φιλόσοφος-βασιλιάς, στον οποίο οφείλομε να υπακούμε. Να τον ακούμε, όμως, ως προς τι; Εδώ τα πράγματα αρχίζουν να μπλέκουν. Δεν είναι τόσο απλά όσο νόμισε ο Πλάτων. Όταν αποφασίζω να κάνω δίαιτα, είμαι εγώ, και όχι ο διαιτολόγος, εκείνος που θέτει σαν στόχο να αδυνατίσω.

B. Και ο διαιτολόγος τι ρόλο παίζει;

A. Προφανώς, να βρει τον καλύτερο, τον πιο αποτελεσματικό και υγιεινό τρόπο, για να εκπληρώσω τον στόχο μου, που είναι, βέβαια, να αδυνατίσω. Δηλαδή, σε κάθε δραστηριότητα που εμπλεκόμαστε υπάρχει κάποιος σκοπός, που τον θέτομε εμείς, και τα μέσα για να τον εκπληρώσομε, που τα αναλαμβάνει ο ειδικός. Αυτό, όπως καταλαβαίνεις,

θα πρέπει να ισχύει και στην άσκηση της πολιτικής. Η δουλειά του ηγέτη είναι να βρει και να δρομολογήσει τα μέσα, που χρειάζονται για εκπληρωθούν οι στόχοι –οι επιθυμίες, οι προσδοκίες, τα οράματα κ.λπ.–, που θέτουν οι πολίτες στην ζωή τους για να γίνουν ευτυχημένοι. Αντί γι' αυτό, ο Πλάτων, όμως, τι έκανε; Πέρα από τα μέσα που χρειάζονται για να εκπληρωθούν οι στόχοι των πολιτών παραχώρησε στον φιλόσοφο-βασιλιά και το δικαίωμα να αποφασίζει αυτός για τους στόχους τους στην ζωή τους. Κι αυτό, πράγματι, είναι απαράδεκτο. Είναι σαν ένα πρωί να σου κτυπήσει την πόρτα ένας χτίστης και, χωρίς να σε ρωτήσει, αρχίσει να σου χτίζει ένα παράθυρο, γιατί νομίζει ότι έτσι θα είναι καλύτερα για σένα.

B. Δεν ξέρω ... και συγνώμη που τολμάω να κρίνω εγώ τον Πλάτωνα ... ούτε έχω διαβάσει φιλοσοφία ... απλώς κάποια σκόρπια πράγματα, αλλά να, τόση ώρα που σας ακούω να μιλάτε για τον Πλάτωνα, μου δίνει την εντύπωση ενός διανοούμενου που ήξερε να ανοίγει καινούριους δρόμους, αλλά μετά ... πώς να το πω ..., έρχεται να προσθέσει κάτι παραπάνω... Ας πούμε σκέφτηκε πως η κοινωνία μας είναι παρακμασμένη, και είναι τόσο πολύ παρακμασμένη που μόνο αν αποφασίζαμε να την ξαναφτιάξουμε από την αρχή θα μπορούσαμε να ελπίζουμε ότι θα ήταν σε θέση να μας κάνει ευτυχισμένους. Πολύ ωραία. Και μετά κάθισε κι έφτιαξε ο ίδιος με το μυαλό του ένα σχέδιο για μια κοινωνία, όπου δεν θα υπάρχουν κοινωνικές και οικονομικές διακρίσεις, όπου όλοι οι πολίτες –άνδρες και γυναίκες– θα μορφώνονται και θα είναι όλοι τους ίσοι με την έννοια ότι ο καθένας θα απολαμβάνει ανάλογα με όσα η φύση τον προίκισε ... Όλα αυτά ακούγονται όμορφα. Ποιος άνθρωπος, αλήθεια, που ενδιαφέρεται για την ευτυχία του ανθρώπου θα διαφωνούσε ως εδώ με το σχέδιο του Πλάτωνα. Αλλά έρχεται μετά ο ίδιος να κάνει το παραπανίσιο –που είναι και το μοιραίο– βήμα και να πει πως πάνω από όλο αυτό το οικοδόμημα της κοινωνίας θα πρέπει να μπει κάποιος που να αναλάβει την απόλυτη διαχείρισή της, χωρίς να δίνει λογαριασμό πουθενά. Έτσι όμως, με την προσθήκη αυτή, ο Πλάτων όλα όσα

όμορφα σκέφτηκε για την ιδανική κοινωνία που θα μας έκανε ευτυχισμένους τα ανατρέπει. Ίσως, ασεβώ στο όνομα του ... Ποιος είμαι εγώ, θα πείτε, που θα κρίνω τον γίγαντα αυτόν της φιλοσοφίας, αλλά ...

A. Μην απολογείσαι. Η φιλοσοφία, δεν είναι σαν την επιστήμη, όπου οι άνθρωποι συγκρίνονται ανάλογα με τις γνώσεις που ο καθένας τους κατέχει. Η φιλοσοφία είναι ένα κοινό αγώνισμα, όπου ο καθένας μπορεί να συμμετάσχει εξίσου. Δεν είναι τίποτε άλλο από μια πρόκληση να επιστρέψουμε στην αρχή ενός δρόμου που τον διέτρεξαν κάποιοι –ή και εμείς οι ίδιοι κάποτε στο παρελθόν–, για να τον περπατήσουμε πάλι προσεκτικά, προκειμένου να δούμε μήπως όσοι τον διατρέξαμε δεν κάναμε κάτι σωστά στην πορεία μας και να το διορθώσουμε. Με αυτήν την έννοια όλοι έχουμε το δικαίωμα να ξαναγυρίζουμε στον Πλάτωνα για να δούμε, αν ο δρόμος που ακολούθησε ήταν σωστός. Γιατί μη νομίζεις ότι ο Πλάτων, όσο ξεχωριστό μυαλό κι αν διέθετε, δεν λοξοδρόμησε στον δρόμο του, ότι δεν έκανε λάθη, αυθαίρετες εκτιμήσεις, που πολλές φορές, ξέρεις, οφείλονται σε μια κακή συνήθεια το νου μας.

B. Τι εννοείτε;

A. Ότι όταν ερχόμαστε αντιμέτωποι με κάποιο ζήτημα δεν προσπαθούμε να δούμε κατάματα το ίδιο το ζήτημα και να το αντιμετωπίσουμε, αλλά επιχειρούμε να το προσεγγίσουμε μέσα από κάποια θεωρία που είτε μας την είπαν και την υιοθετήσαμε είτε την σκεφτήκαμε κάποτε μόνοι μας. Έτσι, όταν του γεννήθηκε η απορία ποια μορφή κοινωνίας θα μπορούσε να κάνει τους ανθρώπους ευτυχισμένους, επιχείρησε να σκεφτεί ένα είδος κοινωνίας όπως αυτή θα μπορούσε να προκύψει από την θεωρία του για τις ιδέες.

B. Ε, βέβαια, γι' αυτό είπε ότι όλη η εξουσία στην κοινωνία που σχεδίασε θα πρέπει να ανατεθεί σε: ποιον; Σε κάποιον που κατέχει τις ιδέες, στον φιλόσοφο.

A. Κι όχι μόνο αυτό. Η θεωρία του για τις ιδέες τον παρέσυρε και σε άλλες απόψεις που προκαλούν κάθε σκεπτόμενο άνθρωπο. Το ξέρεις, για παράδειγμα, ότι Πλάτων είπε πως σε αυτήν την κοινωνία, που φαντάστηκε ότι όλοι οι άνθρωποι θα μπορούν να ζουν ευτυχισμένα, θα πρέπει να απαγορευθεί η τέχνη;

B. Τι έκανε, λέει;

A. Ναι, ναι καλά άκουσες. Σύμφωνα με την θεωρία των ιδεών, όλα τα πράγματα που παρατηρούμε γύρω μας με τις αισθήσεις μας, σαν αντίγραφα των ιδεών, των πραγματικών όντων, είναι απατηλά, ψεύτικα. Έτσι, όταν ένας ζωγράφος ζωγραφίζει ένα άλογο στον πίνακά του, αναπαριστά ένα ον όπως το βλέπει, κάτι δηλαδή που, επειδή το αντιλαμβάνεται με την αίσθηση της όρασής του, είναι ψεύτικο. Ο ζωγραφικός πίνακας, με άλλα λόγια, κατά τον Πλάτωνα, είναι το αντίγραφο ενός ψεύτικου πράγματος. Κι αυτό συμβαίνει με όλα τα έργα της τέχνης: αντιγράφουν έναν ψεύτικο κόσμο, τον κόσμο που σχηματίζουμε μέσω των αισθήσεων. Αν η ζωή, εξαιτίας των αισθήσεών μας, μας απομακρύνει μια φορά από την αλήθεια, η οποία υπάρχει στον κόσμο των ιδεών, η τέχνη μας απομακρύνει δυο φορές από την αλήθεια. Γι' αυτό ο Πλάτων έλεγε πως, αν απαγορευόταν από την κοινωνία που σχεδίασε η τέχνη, οι πολίτες θα γλίτωναν από τα ψέματα που θα πρόσθετε η τέχνη με τα έργα της στην ζωή τους.

B. Δεν ξέρω αν ο σκοπός της τέχνης είναι να γνωρίσουμε την αλήθεια. Εγώ προσωπικά όταν θέλω να ακούσω ένα τραγούδι ή όταν πάω να δω ένα έργο, ο στόχος μου είναι να το απολαύσω. Έτσι, αν καταργήσουμε την τέχνη, τότε όλη αυτή η απόλαυση που μας

προσφέρει η τέχνη θα χαθεί και η ζωή μας θα γίνει πιο μίζερη. Ζούμε όχι μόνο για να γνωρίζουμε, αλλά και για να χαιρόμαστε. Αλλά, εγώ ... εντάξει ... να δεχτώ, όπως είπε ο Πλάτωνας, ότι η τέχνη μάς λείπει ψέματα. Δεν θα ήταν καλύτερα, τότε, αυτός, αφού ενδιαφερόταν να γίνει η ζωή μας καλύτερη, να ψάξει να βρει τρόπους που θα μας προστατεύουν από τα ψέματα της τέχνης χωρίς να χρειάζεται να εγκαταλείψουμε την τέχνη και να χάσουμε, έτσι, την χαρά που μόνο αυτή μπορεί να μας προσφέρει; Αντί γι' αυτό, όμως, τι έκανε; Ένα βήμα παραπέρα ... Επικίνδυνο βήμα ...

A. Το παραπανίσιο βήμα, που έλεγες πριν;

B. Το παραπανίσιο βήμα. Και βρέθηκε, κάνοντας αυτό το παραπάνω βήμα, σε έναν άλλο κόσμο, στον κόσμο των ιδεών, λέγοντάς μας πως, εν ονόματι αυτών των ιδεών, που κανένας μας ποτέ δεν τις έχει δει ούτε τις έχει αντιληφθεί με οποιοδήποτε τρόπο, έχουμε χρέος να φροντίσουμε να εξαφανιστεί η τέχνη. Δεν είναι άδικο αυτό;

A. Άδικο; Με ποια έννοια το λες;

B. Να στερηθούμε κάτι που θα μπορούσε να μας φανεί χρήσιμο στην ζωή μας, ενώ θα μπορούσαμε να το σώσουμε. Και δεν εννοώ μόνο την τέχνη.

A. Αλλά τι άλλο;

B. Το είπατε και το επαναλάβετε πριν στην συζήτησή μας: ο Πλάτωνας υποστήριξε ότι οι αισθήσεις μας ξεγελάνε. Πόσες φορές, αλήθεια, δεν παρατηρούμε τα πράγματα και μετά διαπιστώνουμε ότι είναι διαφορετικά, ότι δεν ήταν όπως τα είχαμε παρατηρήσει με τις

αισθήσεις μας. Οι αισθήσεις μας, πράγματι, μας εξαπατούν. Ωραία! Και μπράβο στον Πλάτωνα που το επισήμανε. Αλλά είναι λύση να τις απαξιώσουμε εντελώς και να τις ακυρώσουμε στο όνομα των ιδεών; Δεν υπάρχουν, άραγε, τρόποι για να προστατευθούμε από τις πλάνες των αισθήσεων χωρίς να τις καταργήσουμε; Αυτή θα ήταν πράγματι η προσφορά του Πλάτωνα: αν μας υποδείκνυε τέτοιους τρόπους. Θυμάμαι κάποτε, πιτσιρικάς, που με είχε πάρει ο πατέρας μου στο πάρκο για να παίξω. Καθώς γυρίζαμε και είδαμε ένα περιστέρι να πετάει από μπροστά μας και να παίρνει μετά ύψος και να χάνεται στον ορίζοντα μου είπε μια φράση που δεν ξέρω γιατί μου την είπε, αλλά μου εντυπώθηκε μέσα μου. «Έτσι, όπως πετάει το περιστέρι και θα νιώθει την αντίσταση του αέρα, θα φαντάζεται ότι θα πετούσε πιο γρήγορα και θα πήγαινε πιο ψηλά, αν δεν υπήρχε ο αέρας να το εμποδίζει. Δεν ξέρει το δύστυχο, ότι χωρίς αέρα θα έπεφτε αμέσως κάτω σαν μολύβι». Θυμήθηκα τα λόγια του πατέρα μου τώρα εξαιτίας του Πλάτωνα. Κι αυτός, επειδή οι αισθήσεις και η τέχνη μας εμποδίζουν να φτάσουμε στην αλήθεια, είπε να τις βγάλομε από την μέση, μην υπολογίζοντας, ίσως, ότι χωρίς αυτές μπορεί να φάμε τα μούτρα μας χειρότερα. Δεν ξέρω, ποια είναι η γνώμη σας.

A. Η θεωρία των ιδεών, το είπα και προηγουμένως, θα μπορούσε να ερμηνευθεί με διάφορους τρόπους –σαν ένα μέσο σωτηρία της γλώσσας, ας πούμε.

B. Καλά, δεν θα μπορούσαν να υπάρξουν άλλοι τρόποι για να δικαιολογηθούν οι ... πώς τους είπατε τους όρους που ψάχνουμε για το σημείο αναφοράς τους..

A. καθολικοί

B. Το νόημα των καθολικών όρων, λοιπόν, δεν θα μπορούσε να δικαιολογηθεί με κάποιο άλλο τρόπο, ώστε να μην ακρωτηριαστεί η γλώσσα; Είναι δυνατόν, τόσους αιώνες ύστερα

από τον Πλάτωνα, να μην σκέφτηκαν οι φιλόσοφοι άλλες θεωρίες για τους καθολικούς όρους πιο αποτελεσματικές από την θεωρία των ιδεών. ...

A. Ασφαλώς και σκέφτηκαν. Όμως, ξέρεις, έχω ραντεβού με τον γιατρό μου και πολύ φοβάμαι, αν συνεχίσουμε την συζήτηση, δεν θα προφτάσω ...

B. A, με συγχωρείτε, που σας καθυστέρησα, αλλά η συζήτηση ήταν άκρως ενδιαφέρουσα για μένα και παρασύρθηκα. Και πάλι συγγνώμη.

A. Μα, τι λες. Ήταν χαρά μου που μιλήσαμε φιλοσοφικά. Η φιλοσοφία, για κάποιον που περνά δύσκολες ώρες, είναι μια παρηγοριά. Κάποτε, πάνε αιώνες τώρα, ένας επιφανής ρωμαίος πολιτικός, που κατηγορήθηκε άδικα για προδοσία, καταδικάστηκε σε θάνατο. Μέχρι να εκτελεστεί, όμως, έμεινε στην φυλακή για πολύ καιρό. Ένα μαρτύριο ... Κάθε μέρα να περιμένεις τον θάνατο, και μετά πάλι την άλλη μέρα να τον περιμένεις, και την επομένη πάλι να τον περιμένεις. Κι όλα αυτά μέσα σε άθλιες συνθήκες διαβίωσης. Κι όμως ο άνθρωπος αυτός κατόρθωσε να αντιμετωπίσει την κακή του μοίρα με άκραν αξιοπρέπεια χάρη στην παραμυθία που του πρόσφερε η μελέτη της φιλοσοφίας. Μάλιστα αυτήν την εμπειρία της ανακούφισης που του εξασφάλισε η φιλοσοφία φρόντισε να την καταγράψει, και να μας την παραδώσει έτσι, σε μια υπέροχη μελέτη του: Περί της παραμυθίας της φιλοσοφίας.

B. Και ποιος ήταν αυτός;

A. Ο Βοήθιος. Anicius Manlius Severinus Boethius! 480 με 525 περίπου μ.Χ. Γύρω στα σαράντα πέντε του, δηλαδή. Εγώ βαδίζω αισίως προς την 6^η δεκαετία της ζωής μου, και

εκτός φυλακής. Πιο τυχερός, δεν νομίζεις ... Τέλος πάντων, θα τα πούμε αύριο το πρωί στο Διοικητικό Συμβούλιο, όπως συνεννοηθήκαμε.

B. Στις 11.

A. Ακριβώς. Στις 11.

ΤΕΛΟΣ